

Samtal mellan Sonja Nilsson och Ann-Charlotte Glasberg Blomqvist

Torsdag 6 maj 2021

Hej Sonja,

Hoppas att allt är bra med dig. Jag har tillbringat en del tid med att se dokumentation av ditt arbete och din bok *Visibility is a Trap - the Source Book* och kommit att fundera över just "visibility", synlighet.

För många (21!) år sedan såg jag din examensutställning på dåvarande galleri Rotor på Valand, då du visade installationen *Korridoren*. En labyrintisk korridor med låsta dörrar och speglar i hörnen som förvillade perspektiven. Jag var, precis som många andra besökare, på riktigt förbryllad över verket. Korridoren var otroligt välgjord och dolde skickligt hur den var konstruerad. Att gå in i den var att förlora rumsuppfattningen och lite grann sig själv, vid ett tillfälle tänkte jag att jag kanske aldrig skulle komma ut igen.

Det slår mig att *Korridoren* var en lika starkt rumslig som visuell upplevelse (och kanske därför så svår att värja sig emot). Kroppen rörde sig på ett påtagligt sätt genom de trånga korridorerna medan speglarna drog blicken åt ett annat håll, skapade en visuell förvirring. Det var som att rumslighet och visualitet klövs itu.

Du har ju fortsatt att arbeta med syn, visualitet och synlighet. Bilder som förvandlas, människor som återuppstår likt hologram - de är där och inte där. Titeln på din utställning är *Visibility is a Trap*. Synlighet, och syn, framstår som något tvetydigt, nästan lömskt, som låser in och inte går att fullt ut lita på. Samtidigt bygger gestaltningarna på en stark visualitet, jag upplever att just den framträdelseformen är viktig i verken. Det känns som att det i konstens tradition så etablerade begreppet realism sätts i gungning här.

Så jag undrar över hur du tänker om visibilitet, både generellt och mer specifikt i ditt arbete. Hur ser relationen ut mellan det och exempelvis sanning, eller verklighet? (Hur nu dessa begrepp definieras.) Har du arbetat med något som inte har haft en visuell gestaltning? Det finns många saker jag vill fråga om, men jag börjar där!

Det är kallt och grått idag, svårt att tro att det är maj månad och snart sommar. Jag hade på mig vinterjacka och vantar när jag var ute med hunden och frös ändå.

Det är bara några veckor kvar tills din utställning öppnar på Konstepidemin, ser fram emot det (och förhoppningsvis lite mer värme då)!

Hälsningar
Ann-Charlotte

Söndag 9 maj

Hej Ann-Charlotte,

Jättefint att få höra om upplevelsen som du haft då du såg korridoren! Från din beskrivning av kropp och rum och hur det var svårt att värja sig emot den visuella upplevelsen, känner jag att jag vill börja med att berätta om en visuell upplevelse som på något sätt drabbat mig fysiskt de senaste dagarna.

Jag kom upp till mitt hus utanför Ljusdal för några dagar sedan så att transportfirman kunde hämta verken för att köra ner dem till Konstpedemin. Jag har använt det här huset i 18 år till att förvara mina verk och under perioder för att vara här och arbeta. Det är ett gammalt missionshus som ligger som sista huset uppe på en kulle. Under hela tiden som jag haft huset har det legat lite dolt omgivet av hög och tät tallskog. Jag har sett arkivbilder från slutet av 1800-talet då huset byggdes. Då var landskapet öppet runtomkring huset. Jag har många gånger tänkt på utsikten som måste varit från huset på den tiden. Sist jag var uppe hade det varit skogsarbetare och märkt ut lite träd. Jag tänkte att det här är min chans, så jag skrev några fåniga lappar och hängde ut till skogsarbetarna att de gärna fick ta lite extra träd så att jag skulle kunna få in lite mer ljus i mitt hus. När jag kom upp den här gången var hela den gamla skogen borta!

Jag brukade kunna se ut från fönstret ett tjugotal meter dit väggen av skog började. Nu kunde jag se husen nedanför i det nedlagda sågbrukssamhället och jag kunde se kilometervis bort dit där Hyboklacken sträcker sig upp mot horisonten.

Det kändes helt fantastiskt och vackert! Och sedan tittade jag mot marken och området där träden blivit kapade likt en massaker.

Här kom det fysiska in. Känslan av att vara blottad som när man sitter på toaletten och någon plötsligt öppnar dörren som man glömt att låsa. Trädstumparna där ute gav mig en känsla som luckan efter utdragna tändar som man om och om igen inte kan sluta känna efter på området och avsaknaden där.

Jag har hela tiden vetat om att utsikten fanns där bakom träden, jag hade ju till och med sett den på foto. Men först när jag kunde se med egna ögon uppstod utsikten på riktigt för mig. Jag tänker att känslan med en kroppslig fysisk upplevelse är som att min privata sfär blandats samman med huset som kropp.

Mina tankar gick till en film som gjort starkt intryck på mig, *The Act of Seeing with One's Own Eyes* från 1971 av Stan Brakhage. Under 32 minuter får man följa obduktionerna av fem personer. Vad som gör filmen speciell är nog dess avsaknad av ljud och hur den är skakigt och närgånget filmad ur ett helt subjektivt perspektiv så att den reduceras till en blick som beskådar. Filmtiteln är baserad på den bokstavliga betydelsen av grekiskans ord för obduktion "autopsia" som betyder "att se för sig själv". Som att för att kunna säkerställa dödsorsaken måste man öppna upp kroppen och se inuti vad som egentligen hänt.

När jag tänker på visibilitet i mina senaste arbeten så tänker jag på ordets betydelse: synlighet, något som tillåter insyn. Något som av många nog uppfattas som ärlighet och önskvärt i ett samhälle. Men då tanken appliceras på individnivå skapas en situation av ständig granskning där inget privatliv kan tillåtas. Historierna i mina senaste arbeten är baserade på personer som under en längre tid passerat, som blivit uppfattade av sin omgivning som tillhörande en annan socialgrupp än sin ursprungliga. Vid någon tidpunkt har de alla också blivit outade efter att uppgifter om deras ursprung blivit offentliggjorda.

Jag tänker att medan någon passerar är det vår uppfattning som definierar vad vi förstår som verklighet. Och efter en outing, när uppgifterna om ursprunget kommit ut, blir det istället beskrivningen som skapar vår verklighet.

Jag tänker att ibland kanske man står närmare en sanning då den är upplevd än när den är baserad på uppgifter om hur den så kallat "riktiga" sanningen ska förstås.

Man kan ha en idé om hur utsikten ser ut bakom träden, men den blir först verklig för en då den blir sedd med egna ögon. Och från ett annat håll, kan man ta reda på vad som egentligen är en dödsorsak genom att titta inuti kroppen.

Jag skulle kunna fortsätta denna tankekedja mycket längre, men jag tror det blir bra att stoppa här och lämna över till dig att reflektera vidare.

Vänliga hälsningar

Sonja

Ps. vill här bara ge en liten varning att Stan Brakhages film är mycket explicit och inget jag skulle rekommendera om du vet med dig att du kan vara känslig för den typen av bilder.

Fredag 14 maj

Hej Sonja,

Vad glad jag blev för ditt svar, jag fick mycket att tänka på där!

Min plan var att jag skulle ta mig bort från visibiliteten nu och ställa helt andra frågor till dig, men jag upptäcker att jag dras tillbaka dit hela tiden. Det synliga har en så framskjuten plats i vår tid och lägger sig gärna som ett raster över allt annat. Det speglar sig i språket också, där ord som anspelar på seende används för att uttrycka både kunskap, rationalitet och vilja: åsikt, synpunkt, insikt, perspektiv, avsikt.

Din beskrivning av den helt nya (fastän gamla) utsikten från ditt hus är lätt att känna igen sig i. Så ofta det är just så, att det inte går att greppa eller ens föreställa sig något som en inte har mött själv - trots ett överflöd av bilder och information. Det går förstås att ha förståelse för saker på många plan men det klickar inte till förrän intrycken har satt sig i kroppen. Jag kan känna så tydligt när det händer. Jag tänker att du pekar på vikten av erfarenhet, som ju också inbegriper seendet.

Det var intressant att se hur du läser ihop hus och kropp! Du har ju i flera arbeten insisterat på kroppslighet och rumslighet, jämte visibiliteten. Som betraktare är jag inte reducerad till en huvudfoting med enbart blicken som gränssnitt mellan mig själv och verket, jag har också ett rum eller en miljö att navigera. I det rummet får mina egna handlingar betydelse.

I *Visibility is a Trap* har du sammanfört ett antal personer från olika tider och platser.

Berättelserna om deras liv tycks ha det gemensamt att de försökt skaffa sig handlingsutrymme i situationer som var väldigt begränsade. Samtidigt har de berättelser som sedan *skapats* om deras liv inneburit ytterligare begränsningar. Den här relationen

mellan berättelse och handlingsutrymme som du var inne på i ditt förra mejl tycks dansa en olycklig tango som jag gärna vill veta mer om.

Jag undrar också om du skulle kunna berätta mer om begreppet passera (passing på engelska) och vilken roll det spelat i utformningen av verket?

Ser fram emot att få höra av dig igen!

Hälsningar
Ann-Charlotte

(Jo förresten, jag började titta på Stan Brakhages film på youtube - jag har sett andra filmer av honom och vet hur sakligt mystiska men också skoningslösa de kan vara - men fick stänga av efter ett par minuter, det var för brutalt. Blicken får liksom inte någon möjlighet att vika undan i hans filmer. Kameran går nära, så enträget fixerad vid sitt motiv att det omgivande rummet löses upp. Det är lika mycket läkaren som kameran som utför obduktionen; Walter Benjamins liknelse mellan filmaren och kirurgen "som tränger djupt in i vävnaderna på det givna motivet" är väl sällan så passande som här.)

Tisdag 18 maj

Hej Ann-Charlotte,

Tack för ditt mejl och de fina iakttagelserna, det har lett till många tankar i mig! Nu är jag i Göteborg och har börjat bygga upp utställningen. Jag har några olika funderingar och svar som jag skulle kunna börja dra i. Under ett par dagar har jag tänkt medans jag installerat verken. Min iTunes har jag haft på "mixa mitt musikbibliotek" och när Michelle Gurevichs *Lovers are Strangers* spelades visste jag att jag måste ta upp det här med paradoxer. Vilket jag tror den olyckliga tangon du beskrev handlar om.

Jag börjar med att beskriva två fundamentala behov, som jag tänker, som den mänskliga naturens behov. Det ena är behovet av trygghet, en plats av kontinuitet, tillförlitlighet, en plats att höra till, en känsla av samhörighet.

Och det andra är det utforskande behovet, som inbegriper nyfikenheten, åtskildhet, det oberoende och autonoma, lusten för mystik och att upptäcka.

Michelle Gurevich sjunger:

Lovers are strangers
there's nothing to discuss
Hearts will be faithful
While the truth will be told to someone else

Där är något paradoxalt i ett kärleksförhållande med att båda behoven verkar önskas bli uppfyllda av en och samma person.

Att kunna vara på en plats som är trygg är oförenligt med att samtidigt känna lusten och viljan till att utforska det okända där.

Den okända platsen, där hjärtat öppnar upp sig. Här som i låten med kärleksaffären, men skulle lika väl kunnat vara en fantasi om en annan person. Det viktiga att betona är att det handlar om att ta sig till en plats, ett inre rum, där lusten att upptäcka tillåts.

Tycker om att du använde ordet handlingsutrymme, då jag gärna tänker på passing likt en plats att ta sig till där det ges mer utrymme som matchar behoven hos en individ. En plats som ofta beskrivs av personer med erfarenhet av att ha passerat som att de där känt sig nya och levande och upplevt samhörighet.

Jag tror att även det förbjudna i sig ibland kan vara en viktig del i dynamiken med passing. Du vet, om det är något som man inte får, och man trots det känner att det är något som man vill, då måste det ju vara något som man verkligen vill!

För att förstå tänker jag att det är bra att se på bakgrunden från två sidor (dual perspective). Vad det har betytt för den ena sidan och de sårade känslorna hos den andra sidan. De visar sig ofta ha mycket lite med varandra att göra.

När det kommer till passing skiljer det sig så klart för varje individuellt fall vad som varit drivande, dock skulle jag vilja säga att det i någon form alltid handlar om att införskaffa sig privilegier utanför den roll som samhället tilldelat en. Att ge anspråk på en plats utifrån egna behov.

Från andra sidan, i de fall som rört upp mycket känslor, handlar det nog ofta om att ha känt sig bedragen och en form av upprördhet, över att det som skett har varit orätt, ej korrekt i hur man får göra.

En aspekt som jag tror är bra att kasta lite ljus över är att ett privilegium ju även kan handla om högst personliga saker såsom upplevelsen av att bli sedd. Och det kan ju låta som en paradox: att bli sedd, och samtidigt dölja delar av sig. Att blir sedd syftar ju ofta på att någon uppfattat vem man verkligen är där innerst inne. Så om vi nu ska tro på ett sannare inre kanske det faktiskt inte ens är en paradox?

Vänliga hälsningar
Sonja

(Och tack också för Walter Benjamins liknelse!)

Fredag 21 maj

Hej Sonja,

Den här paradoxen stannar jag vid ett litet tag. Ändå sedan jag fick din bok i händerna har Brandon Teena figurerat som en skugga i mina tankar. Jag minns att filmen *Boys Don't Cry*, som var baserad på hans livsöde, gjorde stort intryck på mig när jag såg den på bio för

många år sedan. Jag kände inte till hela hans historia när jag satte mig i biofåtöljen, och var därför inte beredd på det besinningslösa våld som drabbade honom och andra i hans närhet då han blev outad som transman. Det handlingsutrymme som han försökte skapa åt sig själv, och hans längtan efter att bli sedd (som samtidigt krävde att han dolde delar av sig själv) mötte ett så benhårt motstånd - ja, sadism.

Jag tänker att den frihet som vi kanske föreställer oss att vi har, eller borde ha, som subjekt i själva verket har snäva och vassa kanter och att dessa framträder först när de överskrids. Judith Butler har skrivit om detta (och just nu hittar jag inte citatet som jag letar efter, men det kan finnas i boken *Bodies That Matter*) om hur subjekt och identiteter ständigt skapas genom handlingar. Det gör dem rörliga och möjliga att förändra. Men bara lite i taget - den som överträder ramarna för redan existerande identiteter korrigeras på ett våldsamt sätt.

Brandon Teena är en av de som befolkar *Visibility is a Trap*, tillsammans med flera andra gestalter. Deras samtal är som ekon från deras liv. Hur tänkte du när du skrev manus, vad var viktigt att lyfta fram? Ville du skapa ett rum där dessa individer åtminstone på ett fiktivt plan kunde få känna det som du skrev om i ditt förra mejl: samhörighet och självständighet; att samtidigt vara trygga och nyfikna?

Imorgon öppnar din utställning på Konstepidemin. Jag ser väldigt mycket fram emot att få se den irl!

(Just irl är kanske ett tvetydigt ord att använda, slår det mig, då ditt verk till stor del bygger på illusioner. Dessutom har det senaste dryga årets digitala frossa fått mig att tappa greppet om vad "in real life" faktiskt är. Även om pandemin så sakteliga kommer att ebba ut så blir det nog spår kvar av den i vår verklighetsuppfattning.)

Hälsningar
Ann-Charlotte

Lördag 29 maj

Hej Ann-Charlotte,

Tack för att du kom till min vernissage. Mina tankar har ju varit i dialogen med dig under de senaste veckorna så det kändes speciellt på något vis att träffas. Glad att detta tillfälle kunde ske! och fint att få träffa dig live också!

Jag tänker att det vackra, och sköra, med en paradox är hur något kan fungera trots att det verkar var en motsägelse. Att sättet som personerna i verken löst och möjliggjort sina liv, också fungerat (ett tag iallafall). Ja, jag tror faktiskt inte det skulle vara möjligt att kunna passera och samtidigt känna sig otrygg. Vi kommunicerar så mycket subtila signaler, att osäkerhet direkt skulle skapa tvivel. Jag tänker att det bejakande i att omfamna sin roll från hjärtat också är det som gjort dem så övertygande och gjort att det fungerat. Fast de har ju också gjort det med en risk och i vissa fall också till ett högt pris. Efter att bilden av hur de blivit uppfattade brustit har de ju förlorat det delade utrymmet de haft bland oss, som om att de hamnat i ett tomrum mellan olika utrymmen.

Det var i detta ickerum, platsen mellan rummen, som jag ville använda karaktärerna till att ge olika infallsvinklar på frågorna som jag ville behandla i arbetet. Lite som en plats i mina tankar med personer som jag gestaltade en inre dialog med. Så denna fiktiva plats har nog för mig mer varit en plats för att älta frågorna kring det oförenliga i paradoxen.

Teena Brandons tragiska öde kanske aldrig skulle ha hänt under de nya normer som råder idag. Och även om det nog skulle ha varit möjligt för honom att kunna leva öppet idag har jag svårt att se honom iklä sig en identitet som transman. Känner att jag här vill avsluta med att dela en liten bakgrundshistoria som förhoppningsvis kan beskriva lite mer hur jag tänker kring detta.

När jag sökte personer som skulle spela karaktärerna var Brandon Teena en av de absolut populäraste rollerna. Jag fick över tio svar med personer som ville komma på audition. De som svarat var nästa alla en viss typ av androgyna tjejer, varav två av dem hade en ickebinär identitet som transmän. Med flera av dem kunde jag se att det skulle vara möjligt att komma nära ett utseende som Brandons. Min bild av hurdan Brandon var har för mig mestadels skapats av dokumentären, *The Brandon Teena Story* från 1998. I dokumentären beskrivs han som en vacker charmig ung kille av hans tidigare flickvänner. Det var just denna tonårskille jag ville återskapa. Jag bestämde mig för en av de som sökt som hade det mest lika utseendet att göra rollen. Men bara några dagar innan inspelning gav hon återbud. Under pressen att snabbt hitta en ersättare ställde jag mig frågan: vem i min omgivning uppfattas som en charmig tonårskille? En mycket god väns 17-åriga son dök upp i mina tankar, och efter att ha tittat lite på foton av honom stod det klart för mig att han skulle kunna förkroppsliga den Brandon jag hade tänkt på. Jag frågade och han var direkt på idén att göra det. Jag skickade honom till frisören med några foto av Brandon Teena. Han kom till inspelningen tog på sig luvtröjan som efterliknade den som Brandon Teena bär på några av de mest berömda foton av honom. Och det var klockrent! Hans utseende och sätt att röra sig skulle inte ha kunnat komma närmare den tonårskille, som jag hade tänkt mig, Brandon Teena blivit uppfattad som.

Vänliga hälsningar
Sonja